

Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce – I. díl

Každé společenství lidí určitým způsobem spojené (ideály, názory, systémem hodnot, způsobem myšlení apod.) má ať již explicitně nebo implicitně formulované **základní hodnoty a pravidla**, která jsou ostatními členy tohoto společenství přijímána. Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce patří mezi nemnohé organizace, které se vyznačují pregnančně formulovanými zásadami, které ve všech situacích řídí jejich veškeré jednání a jejichž proklamace umožňuje okolí snadno rozpoznat, jaké jednání od nich může za všech okolností očekávat. V našem případě jsou jimi **Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce**, od jejichž dnes platné formulace letos uplyne právě 45 let. Je proto jistě účelné si znova připomenout formulace i obsah jednotlivých ze sedmi Principů a zabývat se důsledky, které mají pro naše jednání jak směrem dovnitř naší organizace, tak především navenek – tedy směrem k těm, jimž pomáháme, k těm, s nimiž spolupracujeme či s nimiž nás poučují jiné vazby.

První formulaci základního poslání a hodnot bychom našli již v knize **Vzpomínka na Solferino**, v níž **Henri Dunant** navrhuje založení organizace, která by *poskytovala humanitární pomoc bez ohledu na národnost či příslušnost k té či oné straně konfliktu*. Již při vzniku naší organizace tedy existovaly všeobecně sdílené zásady, byť v nepsané podobě.

Sám Mezinárodní výbor ústy **G. Moyniera**, jednoho z pěti zakladatelů, poprvé formuloval určité principy r. 1875, a sice *předvídatost* (tedy přípravu na pomocné akce již v době klidu), *solidarititu* (povinnost národních společností pomáhat si navzájem), *centralizaci* (existence jediné národní společnosti v každé zemi) a *vzájemnost* (imperativ pomáhat všem potřebným bez ohledu na jejich národnost či příslušnost k bojující

straně). Šlo o principy spíše praktické, směřující k národním společnostem, a ony „hlavní ideje“ se i nadále pokládaly za samozřejmé a byly ponechány v rovině nepsané.

Ostatně i první Statut MVČK (1915) ukládal Výboru *chránit základní a univerzální principy, na nichž je organizace založena*, aniž by je blíže specifikoval. K tomu dochází při revizi Statutu MVČK r. 1921, kdy jsou vyhlášeny tyto základní principy: *nestrannost – politická, náboženská a ekonomická nezávislost – světo-
vost Červeného kříže – rovnost národních společností*. Odtud se tyto zásady dostaly i do prvního Statutu Mezinárodního Červeného kříže přijatého r. 1928. Povšimněme si, že princip ústřední, tj. princip humanity, je pokládán

za natolik samozřejmý, že i v tomto explicitním výčtu chyběl...

Jeden z významných teoretiků Červeného kříže i mezinárodního humanitárního práva, **Jean Pictet**, se systematicky formulací našich základních principů zabýval a výsledky jeho zkoumání vedly nakonec r. 1965 k tomu, že **XX. Mezinárodní konference Červeného kříže**, konaná ve Vídni, oficiálně vyhlásila dodnes platný soubor **sedmi Základních principů**, který najdeme jak ve Statutu Mezinárodního hnutí ČK&ČP, tak všech jeho složek: **HUMANITA – NESTRANNOST – NEUTRALITA – NEZÁVISLOST – DOBROVOLNOST – JEDNOTA – SVĚTOVOST**.

Tento vzájemně provázaný systém principů **zavazuje všechny složky** Hnutí ČK&ČP – tedy Mezinárodní výbor Červeného kříže, všech 186 národních společností Červeného kříže (půlměsíce, Davidovy hvězdy) a jejich Mezinárodní federaci ČK&ČP. Zavazuje je nejen jako organizace, zavazuje nejen jejich jednotlivé orgány a organizační jednotky, ale **i každého jednotlivého člena, zaměstnance i dobrovolníka**. Při jednání Mezinárodních konferencí ČK&ČP zavazuje dokonce **i vládní delegace** k tomu, aby nepředkládaly žádné návrhy s Principy neslučitelné.

Soubor Základních principů je základní devizou naší organizace. Jejím příslušníkům dává jasná pravidla, jak se chovat za všech okolností, našemu okolí pak umožňuje čitelnost Mezinárodního hnutí ČK&ČP. Abychom principy mohli dodržovat a prosazovat, musíme je v prvé řadě dobře znát. A k tomu by měl posloužit tento seriál Novin Červeného kříže.

Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce

II. – PRINCIP HUMANITY

Dnešní díl seriálu je věnován **principu humanity**, který v plném znění říká: *Mezinárodní hnutí ČK&ČP vzniklo z potřeby přinášet pomoc raněným na bitevním poli bez jakékoli diskriminace. Toto hnutí se snaží – v národním i mezinárodním měřítku – za všech okolností předcházet a zmírňovat lidské utrpení. Chce chránit lidský život a zdraví a zajistit respektování lidské bytosti. Napomáhá vzájemnému porozumění, přátelství, spolupráci a trvalému míru mezi všemi národy.*

Tento princip je spolu s principem nestrannosti pokládán za princip ústřední a i jeho zařazení na první místo mezi ostatními základními principy podtrhuje jeho význam. Pokud bychom totiž chtěli vyjádřit jedním slovem vše, co se Červeného kříže týká nebo naopak z jediného slova všechno takové odvodit, bylo by jím právě slovo humanita (lidskost). Slovo humanita v názvu základního principu má dvojjediný význam – popisuje totiž **způsob jednání** Červeného kříže i **cíl jeho snažení**.

Co je tedy obsahem principu humanity? Jeho úvodní věta je určitou historickou preambulí odrážející okolnosti a (především) důvod vzniku naší organizace, která se opravdu zrodila z krve tisíců prolitých u Solferina, jimž chtěl zakladatel Červeného kříže **pomoci** bez ohledu na příslušnost k té či oné válčící straně, tedy bez nepříznivého rozlišování (*diskriminace*). Lidské utrpení je tím, co i 150 let poté podněcuje Červený kříž k **činnosti** – ke službě trpícím. Nejde jen však o **mírnutí** již nastalého utrpení, ale všude kde je to možno, snaží se Červený kříž utrpení předcházet. Lidské utrpení má mnoho tváří – ať již jsou to ranění ve válkách,

váleční zajatci, vězněné osoby, oběti přírodních katastrof, sociálně potřební lidé i oběti vlastní neznalosti a tak dále.

Předcházet lidskému utrpení znamená postupovat **iniciativně** a přijímat předem opatření k ochraně potenciálních trpících. Může to být přípravou přijímání, podporou respektování a šířením znalostí norem mezinárodního práva k ochraně možných obětí – tedy např. norem mezinárodního humanitárního práva k předcházení a mírnění utrpení obětí ozbrojených konfliktů, norem mezinárodního práva reakce na katastrofy, prosazováním obecných humanitárních principů. Děje se tak zdravotní výchovou či výukou první pomoci. Budováním sociálních a zdravotních zařízení a v neposlední řadě přípravou příslušného personálu – všechny složky Červeného kříže, ať již Mezinárodní výbor ČK, Mezinárodní federace ČK&ČP a všechny národní společnosti musí pro předcházení a mírnění lidského utrpení vychovávat personál. To je úkol, který je dlouhodobý – každá národní společnost musí mít přiměřený počet vyškolených členů, zaměstnanců i dobrovolníků pro poskytování pomoci při katastrofách, dobrovolné zdravotníky pro případ války, instruktory zdravotní výchovy a první pomoci či personál pro úkoly v sociální oblasti.

Červený kříž působí především tam, kde jiný nechce či nemůže zasáhnout. Snaží se nalézt originální přínos v situacích, které jiní nepředvídali. I to je úkol **chránit lidský život a zdraví a zajistit respektování lidské bytosti**.

Červený kříž svou činností prosazuje solidaritu jak uvnitř národů, tak i mezi nimi. Neprosazuje ji politicky, ale svými konkrétními činy pomoci. Spolupráce jednotlivých složek Červeného kříže, a to jak mezi sebou, tak s vládami či jinými organizacemi, vytváří konkrétní příklady jednání nezátíženého násilnými konflikty. Snaží se tak přispět k vytvoření mírového ducha. Jak řekl jeden z teoretiků Červeného kříže, Jean Pictet – činnost Červeného kříže je založena na **realistickém optimismu**, který odmítá zoufalství a ztrátu naděje, ale současně nevytváří u trpících nereálná očekávání.

Princip humanity nepředstavuje vyčerpávající popis našeho jednání a našich cílů. Naopak – je pro nás výzvou k tomu, abychom se stále zamýšleli nad formami lidského utrpení a hledali způsoby, jak jim konkrétní činností předcházet nebo je alespoň zmírňovat.

Princip humanity se klene mezi oběma hesly Červeného kříže a Červeného půlměsíce – Milosrdenství mezi zbraněmi – Humanitou k míru.

Jean Pictet - autor dnešních
Základních principů ČK

Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce

III. – PRINCIP NESTRANNOSTI

Druhý z ústředních principů, **princip nestrannosti**, zní: *Mezinárodní hnutí ČK&ČP nečiní žádné rozdíly založené na národnosti, rasy, náboženství, sociálního zařazení či politické orientace. Pomoci jednotlivcům se věnuje výlučně úměrně jejich utrpení a prioritou jsou případy nejnaléhavější tísně.*

Již princip humanity konstatuje, že Červený kříž vznikl z potřeby pomáhat bez jakékoli diskriminace. Princip nestrannosti tedy zaručuje, že naše pomoc bude s touto potřebou v souladu. V opačném případě, tedy pokud by bylo přihlíženo k jiným okolnostem, než je objektivně existující potřeba pomoci, by nemohl být princip humanity naplněn...

Již H. Dunant dosáhl povolení francouzských orgánů, aby mohl ošetřovat i raněné vojáky rakouské. Právě příslušnost k té či oné straně konfliktu byla v minulosti i v té chvíli hlediskem hrozcím raněné diskriminovat.

Princip nestrannosti, nazývaný též princip rovnosti či nediskriminace, tedy zakazuje při poskytování pomoci brát ohled na vše jiné, než je **objektivní naléhavost stavu toho či onoho jednotlivce**, zejména na ty rozdíly mezi lidmi, které jeho text výslovně uvádí. V řadě společností je však rozlišování na základě původu, pohlaví či majetku hluboce založené a pracovníci Červeného kříže se tak mohou dostat i do konfliktu s veřejným míněním. Dvojnásob platí v případě

válek, kdy může být velmi obtížné vysvětlit, že pozornosti Hnutí ČK&ČP se těší vlastní raněný stejně jako nepřítel. Podobně může být nepochopeno, že nárok na rovné zachá-

zení v tísní má člověk z okraje společnosti stejně jako tzv. slušný člověk. Nezapomínejme, že i dárci často Červenému kříži přispívají s jistou dávkou egoismu. Náš postup je vždy třeba citlivě vysvětlovat a mírnit eventuelní konflikty.

Není třeba připomínat, že poskytnutá pomoc se nesmí řídit ani subjektivními sympatiemi či antipatiemi konkrétního příslušníka Červeného kříže k jejímu konkrétnímu příjemci.

Princip nestrannosti však neříká, že se všem osobám musí dostat stejné kvantity pomoci – součástí tohoto principu je výslovné konstatování, že **pomoc je poskytována úměrně její potřebě**, tedy stupni naléhavosti utrpení daného konkrétního člověka. Množství potravin pro těhotnou ženu tak bude přirozeně vyšší, než v opačném případě, poskytnutá zdravotní péče bude rozsáhlejší v případě závažnějšího zdravotního stavu a bude dříve poskytnuta zdravotně naléhavějším případům a podobně. Princip nestrannosti nás tak současně zavazuje k tomu, aby pomoc byla adresná a přiměřená potřebě, zapovídá tak rovnostářský přístup, který může vést k tomu, že některým se pomoci nedostane dostatečně a jinde se jí plýtvá.

Princip nestrannosti nalezl díky iniciativě Mezinárodního hnutí ČK&ČP svůj odraz i v **normách mezinárodního práva**. Mezinárodní humanitární právo i právo reakce na katastrofy jej zná jako jednu ze svých základních zásad – již první Ženevská úmluva z r. 1864 říkala, že voják vyřazený z boje zraněním či nemocí bude sebrán a ošetřen, *ať patří ke kterékoli z bojujících stran...*

Dodržet všechny aspekty principu nestrannosti nemusí být lehké. Princip však představuje ideál, jímž nás naše okolí bude v konkrétní situaci poměřovat a ideál, kterým i my musíme poměřovat sami jednání své.

Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce IV. – PRINCIP NEUTRALITY

Dvojice ústředních principů vymezila inspiraci a hlavní cíle naší činnosti. Druhou skupinu tvoří ty principy, které umožňují naplnění ústředních principů, dosažení jimi určených cílů. Řeč bude o principech **neutality** a **nezávislosti**.

Princip neutrality zní: *Aby si Mezinárodní hnutí ČK&ČP uchovalo důvěru všech, neúčastní se nikdy na nepřátelských akcích ani na sporech politického, náboženského, rasového a ideologického rázu.*

Tímto principem si Červený kříž ukládá **zdržet se** vyjádření k příčinám ozbrojených konfliktů či uvedených sporů, nesmí přímo ani nepřímo podporovat úsilí stran konfliktů či sporů. Důvod této zdrženlivosti sám princip uvádí – je jím snaha **zachovat si důvěru** těch, kteří mají právo na ochranu, důvěru těch, kterým chce Červený kříž pomáhat, důvěru těch, kteří mají takové osoby ve své moci. Důvod neutrality je tedy jen a pouze **umožnění** plnění humanitárního poslání organizace, tedy umožnění pomoci trpčím.

Neutralita tedy neznamená pasivitu či alibismus, jak bývá někdy některými mylně říkáno, ale přesně naopak: je tím co humanitární aktivity umožňuje. Dlouhá zkušenost Červeného kříže ukazuje, že lidé se často bojí vůbec vyhledat např. lékařské ošetření, neboť neví, jak by se daný zdravotník zachoval – ke které straně konfliktu např. patří – ČK je tak tím, kdo může zdravotní péči poskytnout. Stejně tak je to důvěra v neutralitu Červeného kříže, co otvírá brány věznic či zajateckých táborů delegátům Červeného kříže – v případě, že by existovala obava, že zjiš-

těné skutečnosti budou použity ne ve prospěch chráněných vězňů či zajatců, ale jako nástroj propagandy proti dané straně konfliktu, budou se státy snažit klást různé formální překážky. Tato důvěra zvedá hraniční závory a otvírá cestu kamionům s humanitární pomocí. Tato důvěra umožňuje často Červenému kříži sehrát roli neutrálního prostředníka při propouštění rukojmí, výměnách a repatriaci zajatců či zadržovaných civilistů, při zajištění humanitární komunikace mezi znepřátelenými stranami a tak bychom mohli pokračovat.

Princip neutrality je tedy **sebeomezením**, které umožňuje zachovávat a dále rozvíjet aktivity definované principem humanity. V případě Mezinárodního výboru ČK je odrazem tohoto principu i přísná mlčenlivost jeho delegátů či jejich mezinárodním právem uznané právo nevypovídat před soudy.

Řekli jsme, že neutralita znamená povinnost nevyjadřovat se k příčinám války či sporu. Naprosto však neznamená, že si Červený kříž nevšimá průběhu a způsobu vedení válek či sporů. **Vyžaduje-li to zájem obětí**, je právě Červený kříž tím, kdo

upozorňuje strany konfliktu či sporu na jejich závazky plynoucí z mezinárodního práva a humanitárních principů a užívá všech prostředků k dosažení nápravy – v krajním případě teoreticky i zveřejněním případu. K tomu však není v drtivé většině případu třeba sáhnout.

Chovat se neutrálně nemusí být vůbec snadné – vždyť každý má své názory i na podstatu daného sporu. Při výkonu svého humanitárního poslání člena, zaměstnance i dobrovolníka Červeného kříže musí však vždy vystupovat tak, aby jej tyto názory neovlivňovaly a musí se zdržet jejich projevení (podobně jsme o tom hovořili v případě principu nestrannosti). Jde tedy o příkaz **neutrálně se chovat**, nikoli ve svém nitru být názorově neutrální. Je třeba zdůraznit, že i takříkajíc „mimo službu“ se příslušník Červeného kříže musí chovat tak, aby nenarušil důvěru v neutralitu naší organizace. Platí to nejen ve válce, ale **i v míru** – např. politická kariéra či duchovní funkce v zemi rozdělené na nesmiřitelné tábory se s činností v Červeném kříži samozřejmě vylučuje.

Aby si Červený kříž uchoval důvěru všech nepřijímá v době konfliktu např. ozbrojenou ochranu a jeho pracovníci nejsou ozbrojeni.

V rozporu s principem neutrality samozřejmě není, poskytuje-li národní společnost své zdravotníky armádě ani to, stane-li se její příslušník členem „nezdravotnických složek“ ozbrojených sil (v tom případě však nemůže souběžně vyvíjet aktivitu v Červeném kříži).

RNDr. Marek Jukl, Ph.D.,
prezident ČČK ■

vlajka Červeného kříže – často jediná naděje pomoci

Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce

V. – PRINCIP NEZÁVISLOSTI

Minule byla řeč o principu *neutrality*, který spolu s principem *nezávislosti*, kterému se budeme věnovat dnes, tvoří dvojici principů zaručujících naplnění principů ústředních.

Princip nezávislosti zní: *Mezinárodní hnutí ČK&ČP je nezávislé. Národní společnosti pomáhají veřejné správě při zabezpečování humanitární činnosti a řídí se platnými zákony dané země. Současně si však zachovávají nezávislost, která jim umožní za všech okolností jednat podle zásad Hnutí ČK&ČP.*

Princip nezávislosti vychází z přesvědčení, že má-li Červený kříž účinně a bez jakékoli nepříznivé diskriminace předcházet nebo aspoň zmírňovat lidské utrpení, musí jediné **on sám**, na základě objektivního a nezávislého posouzení situace, přijmout **rozhodnutí o pomoci** v každém konkrétním případě. To platí pro každou složku Hnutí ČK&ČP.

Pokud by Červený kříž přihlížel k politické objednávce, řídil se jen veřejným míněním či tím, co říkají média a ignoroval skutečnou potřebu pomoci, mohla by být jeho pomoc neúčinná nebo dokonce škodlivá. Pro musí být **nezávislý** – nezávislý na přání vlád či jiných vnějších aktérů, veřejném mínění, mediálních tlacích, názorech ostatních humanitárních společností či dokonce donorů, pokud by tato přání svazovala jeho pomoc, směřovala ji k dané skupině osob (vybrané podle politických, národních, rasových či náboženských hledisek) a současně vylučovala z pomoci jinou skupinu, jejíž potřeba by byla naléhavější.

Pokud jde o nezávislost **Mezinárodního výboru Červeného kříže**, ta je zakotvena v jeho sta-

tutu, který z rozhodování vylučuje kohokoli krom svých vlastních členů, tedy oně nejvýše 25 členné skupině Švýcarů, kteří sami rozhodují o doplnění uvolněných míst. Dále je zakotvena zvláštní smlouvou se Švýcarskou konfederací, která Výboru zaručuje postavení nezávislé na švýcarské veřejné moci.

Národní společnosti mnohdy hájí nezávislost svého jednání o poznání obtížněji. Jsou, jak říká Statut Hnutí ČK&ČP, totiž současně **pomocníky státních i samosprávných orgánů** na poli zdravotním, sociálním a humanitárním, jsou pomocníky armádní zdravotnické služby. Dostávají se tak do mnohem užšího kontaktu s veřejnou správou, která je ostatně musí oficiálním aktem (zákonem, vládním či panovnickým dekretem) právně uznaná a má mnohdy neodolatelnou zálibu v řízení a kontrolování toho, komu eventuálně poskytuje finanční příspěvky.

I zde však mezinárodní společenství zmíněným Statutem uznalo, že národní společnosti mají právo **řídít si své záležitosti i poskytovat pomoc skutečně nezávisle**, což se má promítnout i do zmíněného vnitrostátního dokumentu uznání národní společnosti.

V mnohých zemích tradičně úřady jmenují např. do výkonných rad své představitelů (např. ze zdravotní správy, ministerstev obrany či školství), prezidenta Amerického ČK jmenuje např. prezident USA z osob navržených mu Americkým ČK. Toto samo ještě není v rozporu s principem nezávislosti, pokud reálně existuje možnost, že funkcionáři svobodně zvolení členstvem národní společnosti mohou rozhodovat o řízení národní společnosti nezávisle na těchto vládních představitelích (musí tedy např. počet volených členů výkonné rady převážit počet členů jmenovaných vládou, prezidentu USA musí návrh na prezidenta AČK předložit volený orgán této národní společnosti apod.).

Vhodnější je samozřejmě úplné oddělení orgánů Červeného kříže a státu. V řadě zemí projevuje stát svůj vliv na národní společnost „neformálně“ – např. tím, že si vyhrazuje právo předem posoudit kandidáty do orgánů národní společnosti apod.

Situace, kdy národní společnost či jiná složka Hnutí ČK&ČP jednala evidentně „na objednávku“ by závažným způsobem ohrozila důvěru v pomoc poskytovanou Červeným křížem. Zejména v ozbrojených konfliktech je třeba úzkostlivě dbát na to, aby pomoc Červeného kříže nebyla – ať

již oprávněně či jen domněle – spojována s některou stranou konfliktu. To by vážně ohrozilo účinnost této pomoci či dokonce její příjemce, jak jsme o tom hovořili u principu neutrality. Neutralita bez nezávislosti není totiž možná.

V dalších částech si všimneme poslední skupiny principů – principů týkajících se organizace a způsobu práce Červeného kříže.

RNDr. Marek Jukl, Ph.D.,
prezident ČČK ■

Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce

VI. – PRINCIP DOBROVOLNOSTI

Principem dobrovolnosti, nazývaným též *principem dobrovolné služby*, vstupujeme do oblasti poslední trojice základních principů týkajících se organizace, tj. formy a způsobu činnosti Mezinárodního hnutí ČK&ČP (proto se někdy hovoří o organických principech). Principy *dobrovolnost*, *jednota* a *světovost* tvoří obrazně řečeno „základní kameny“, na nichž stojí pomyslná pyramida ostatních principů, stavba završená principem *humanity*.

Princip dobrovolnosti říká: *Mezinárodní hnutí ČK&ČP poskytuje pomoc dobrovolně a nezištně.*

Explicitně sice tento princip oficiálně doplnil čtveřici vepsanou do prvního Statutu Mezinárodního Červeného kříže (1928) až v r. 1965, obsahově však byl základním prvkem činnosti Červeného kříže od jeho vzniku – již ustavující mezinárodní konference v r. 1863 definuje jako základní úkol naší organizace nábor a přípravu *dobrovolného* personálu ku pomoci trpícím na bitevním poli...

Co je tedy vlastním obsahem tohoto principu? Jeho obsah je dvojitý.

Za prvé se týká **motivace těch, kteří se rozhodli dát se do služeb Červeného kříže**. Princip dobrovolnosti vyžaduje, aby důvodem pro angažmá v Červeném kříži byla snaha **osobně přispívat k předcházení nebo mírnění lidského utrpení** v duchu poslání Hnutí ČK&ČP. Motivací pro to, aby se někdo stal členem, zaměstnancem či dobrovolníkem Hnutí ČK&ČP tedy nemůže být snaha dosáhnout osobního prospěchu, v případě zaměstnanců pak jen snaha najít zdroj obživy, ale **dobrovolné rozhodnutí** přijmout své členství nebo zaměstnání jako službu, jako bezprostřední projev *humanity* včetně všech závazků z toho plynoucích.

Co je důvodem tohoto požadavku? Je skutečností, že ten, kdo je motivován snahou pomoci druhému, bude svou službu poskytovat opravdově, s plným využitím své kvalifikace, že se **skutečně bude řídit snahou maximálně lidské utrpení zmírňovat** či mu předcházet, zkrátka že pro něj bude prioritou pomoc druhému člověku. Toto nelze podchytit jakýmkoli směrnici, standardizovanými postupy pro konkrétní případy či dohledem. Obětavě bude jednat jen ten, u něhož je práce prostřednictvím Červeného kříže pomocí potřebným.

Dobrovolná sestra Červeného kříže na vyobrazení z 1. světové války – ztělesnění principu dobrovolnosti

Odměnou, na kterou nesmíme nikdy zapomínat, mu však musí být dosažení **pocitu prospěšnosti a užitečnosti** jeho jednání, **morální ocenění** prospěšné prá-

ce, možnost seberealizace.

Náhrada vynaložených nákladů či přiměřená odměna je přirozeně zcela slučitelná s principem dobrovolnosti, ať jde o člena, zaměstnance či dobrovolníka (ti všichni jsou „dobrovolníky“ ve smyslu tohoto principu).

Za druhé je obsahem princip dobrovolnosti skutečnost, že všechny složky Hnutí ČK&ČP se snaží potřebným **pomáhat z důvodu všelidské solidarity**, nikoli pro dosažení zisku. Znamená to, že zisk v ekonomickém smyslu slova, kterého je samozřejmě třeba dosahovat, je **plně využíván k rozvoji naší organizace** tak, aby se její humanitární potenciál zvýšil – tedy aby vzrostl okruh těch, kterým může pomoci, aby se snížil rozsah lidského utrpení. Znamená to dále, že rozsah poskytované pomoci je dán **jen naléhavostí její potřeby** a ne ekonomickým kalkulem. Znamená to vpsledku i to, že pomoc trpícím není podmíněna platbou.

Neznamená to však, že aktivity Červeného kříže jsou vždy zdarma. Jeho obecně prospěšné „mírové programy“ (zejm. v oblasti výuky, vzdělávání, zdravotních či sociálních služeb) mohou být – a jsou – pochopitelně poskytovány za **přiměřenou úplatu**, jejíž výše zohledňuje však nejen ekonomický přínos, ale i potřebnost a prospěšnost konkrétní služby.

Hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce na všech úrovních se také současně snaží získat dary či jiné příspěvky těch, kteří jeho činnosti chtějí podpořit, ať jde o firmy, státy, mezinárodní organizace či jednotlivce, aby se díky tomu zvýšil okruh těch, kteří mohou jeho služeb využívat.

Závěrem můžeme říci, že popisují-li principy *humanity*, *nestrannosti*, *neut-* ▲

rality či nezávislosti objektivní složku jednání Hnutí ČK&ČP, jeho složek i jednotlivců, pak *princip dobrovolnosti* stanoví **subjektivní složku našeho jednání** v rámci aktivit Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

Princip dobrovolnosti tím, že motivaci jednání jednotlivců i složek Hnutí ČK&ČP primárně vidí v mimoekonomické oblasti, umožňuje, aby dobrovolníci poskytli prostřednictvím Červeného kříže takové služ-

by, jejichž skutečné náklady „na trhu“ by nemohly být pokryty např. státem. Dále, důvodem stojícím již u vzniku Červeného kříže, je fakt, že jeho dobrovolný personál představuje početný lidský potenciál, který se aktivuje při mimořádných situacích a doplní tak síly státních profesionálních složek, které přirozeně – už z ekonomických důvodů – tak početné v „normální době“ být nemohou.

Odtud se odvíjí specifická role Červeného kříže jako *pomocné organizace veřejné správy*. V dobrovolnosti služby je **nezastupitelná role Hnutí ČK&ČP** ve světě, v tom je také záruka naplnění principů humanity i ostatních principů předchozích.

RNDr. Marek Jukl, Ph.D.,
prezident ČČK ■

Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce

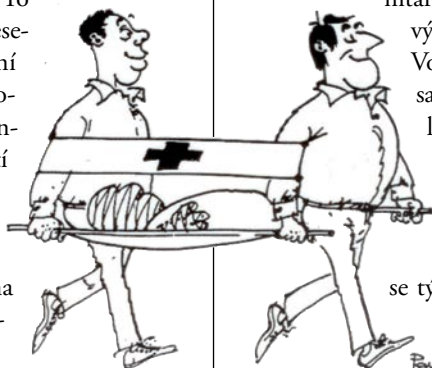
VII. – PRINCIP JEDNOTY

Princip jednoty je druhý z trojice organizačních principů a předposlední z Principů vůbec. Jeho znění je následující: *V každé zemi může být pouze jedna národní společnost. Musí být otevřena všem a svou humanitární činnost vyvíjet na celém území státu.*

Rozeberme nyní jednotlivě součásti tohoto principu.

To, že v každé zemi může působit **jen jedna** národní společnost, najdeme již v rezoluci ustavující mezinárodní konference Červeného kříže r. 1863 a ostatně *princip centralizace* byl již v první skupině Základních principů formulován r.1875.

Požadavek je to přirozený – stát i veřejnost musí mít jediného humanitárního partnera v rodině Červeného kříže. Opak by vedl k nežádoucí konkurenci a zmatení veřejnosti. Přesto se ve výjimečných situacích – např. při občanských válkách, kdy povstalci ovládají část státního území s cílem vyhlásit vlastní stát nebo převzít moc ve státě dosavadním – setkáváme s tím, že je ustavena další národní společnost. Takovou však Mezinárodní výbor Červeného kříže neuzná – nejméně do chvíle, než dojde k ukončení bojů, k vyjasnění situace a ovšemže též splnění podmínek pro uznání národní společnosti ze strany kandidáta. To ovšem může trvat i desetiletí. S onou „národní společností“ jsou samozřejmě udržovány kontakty v rámci Hnutí ČK&ČP – vždy však jen takové, které mají humanitární význam pro obyvatele území, na němž je „národní společnost“ ustavena.

Na jakém území může národní společnost působit? Podle podmínek pro uznání národní společností obsažených v čl. 4 Statutu Mezinárodního hnutí ČK&ČP se termínem „země“ rozumí **území suverénního státu**, který je navíc účastníkem alespoň první z **Ženevských úmluv**. Zde je jistě zajímavé připomenout, že Palestinský Červený půlměsíc byl uznán Mezinárodním výborem ČK až v r. 2005, a to na základě výzvy mezinárodního společenství (ve formě rezoluce Mezinárodní konference ČK&ČP), z čehož lze dovodit, že státy na Konferenci zastoupené pokládaly Palestinu za samostatný stát... Naopak, geograficky blízkým příkladem „neuznané“ národní společnosti je Kosovo.

Řekli jsme, že v každé zemi může působit jen jediná národní společnost. Slovo **jediná** zde však má hlubší význam, než jen vymezení počtu. Myslím se jím to, že národní společnost musí být **centrálně řízená a organizovaná - tedy jednotná**. Může se samozřejmě dělit na územní sekce (oblastní spolky, místní skupiny), tyto však nemohou být na „centru“ nezávislé – centrální orgán společnosti musí mít pravomoc stanovovat sekcím závazné úkoly, stanovit jim územní působnost či určovat jednotné postupy realizace humanitárních činností i spolkových záležitostí a pod. Volně řečeno, množství samostatných, nezávislých subjektů, jakýchsi „dílčích Červených křížů“ by bylo s principem jednoty v rozporu. Totéž se týká eventuálních organizací integrovaných do národní spo-

lečnosti (kolektivní členství) nebo organizačních dceřiných. Vždy musí mít národní společnost **efektivní vliv** na jednání všech entit, vystupujících jako součást Červeného kříže a užívajících jeho znak. Jednotou se rovněž myslí, jednota navenek, tj. že pravomoc komunikovat se zahraničními složkami Hnutí ČK&ČP či jinými zahraničními subjekty musí náležet jen ústředí národní společnosti.

Druhou součástí principu jednoty je **otevřenost** – tedy závazek přijímat členy, zaměstnance či dobrovolníky **bez diskriminace**, což ostatně souvisí i s principem nestrannosti. Opět dle Podmínek pro uznání národní společnosti nesmí být přijímání těchto osob vázáno na rasu, pohlaví, třídu, náboženství nebo politický názor. Jistě jste si povšimli, že zde chybí *státní příslušnost*. Ano, národní společnosti, jakožto pomocné organizace států, mohou členství vázat na státní příslušnost (jako je tomu ostatně i v případě ČČK). Princip jednoty tak požaduje, aby v národní společnosti mohly být zastoupeny všechny skupiny tvořící společnost dané země – vždyť i mezi příjemci pomoci národní společnosti se všechny skupiny – ať již např. sociální, rasové či náboženské – nacházejí...

Princip jednoty však neznamená, že by přijetí za člena muselo být automatické. To jistě ne. Osoba, která neskýtá záruky, že bude pro národní společnost přínosem, osoba, jejíž morální vlastnosti či její minulost by mohly ohrozit dobré jméno národní společnosti, nemůže být za člena přijata a naopak, člen, který se chová v rozporu s principy a posláním národní společnosti, z ní může být vyloučen.

Poslední součástí principu jednoty je požadavek, aby své humanitár- ▲

ní poslání plnila národní společnost **na celém státním území**. To je zcela přirozené – žádná skupina osob nemůže být vyloučena z okruhu těch, kterým Červený kříž pomáhá, neboť by tak nemohl být naplněn princip humanity... Zde opět

může vzniknout problém v případě, kdy stát je jistým způsobem rozdělen, např. mezi dvě válčící skupiny. Pokud si některá z nich ustavila svou „národní společnost“, pak i když tato nemůže být uznána, je humanitárním imperativem, aby obě spo-

lečnosti spolu udržovaly pracovní kontakty tak, aby pomoc Červeného kříže byla opravdu poskytována co možná na celém území státu.

RNDr. Marek Jukl, Ph.D.,
prezident ČČK ■

Základní principy Červeného kříže a Červeného půlměsíce

VIII. – PRINCIP SVĚTOVOSTI

Princip světovosti (zvaný též *p. univerzality*) uzavírá nejen skupinu organizačních principů, ale je i seriál o Základních principů. Tento princip zní: *Mezinárodní hnutí ČK&ČP je celosvětové. Všechny jeho národní společnosti mají stejná práva, stejnou odpovědnost a povinnost si navzájem pomáhat.*

Univerzalita Hnutí ČK&ČP tak zahrnuje jednak jeho *celosvětový charakter* a z něj plynoucí celosvětovost činnosti ČK&ČP, dále *povinnou solidaritu* v rámci Hnutí ČK&ČP, *kolektivní odpovědnost* a konečně *rovnost národních společností*..

Celosvětová povaha Hnutí ČK&ČP a celosvětová povaha jeho humanitárních činností je těsně spojena s celosvětovou povahou mezinárodního humanitárního práva. Již při zrodu Červeného kříže v r. 1863 byla do rezolucí ustavující konference vtělena výzva, aby **každá** země ustavila svou národní společnost. Současně Statut Mezinárodního hnutí ČK&ČP říká, že národní společnost může být ustavena jen v zemi, která je účastníkem První Ženevské úmluvy – jelikož smluvními stranami Ženevských úmluv jsou všechny suverenní státy světa (194), je tak položen základ pro

opravdu univerzální působení národních společností (těch je v tuto chvíli 187).

Celoplanetární povaha humanitárních činností Hnutí ČK&ČP, tedy svazku Mezinárodního výboru ČK, národních společností a jejich Mezinárodní federace, je ostatně nutnou podmínkou naplnění ústředních základních principů – totiž **principu humanity a nestrannosti**.

Jednotlivé složky Hnutí ČK&ČP mají své „geograficky specifické“ poslání – primárním úkolem a odpovědností národních společností je působit v oblasti humanitární, zdravotní a sociální na svém státním teritoriu. Dále má Hnutí dvě ryze mezinárodně působící složky, a to Mezinárodní

výbor ČK a Mezinárodní federaci společností ČK&ČP.

Tím se dostáváme k otázce **solidarity členů Mezinárodního hnutí ČK&ČP** – národní společnosti jsou zavázány jedna druhé pomáhat – povinnost **vzájemné spolupráce** národních společností s ostatními složkami Hnutí je jednou z desíti podmínek pro její uznání... To vymezuje *mezinárodní rozměr* činnosti národních společností – je její **povinností** na výzvu mezinárodních složek Hnutí ČK&ČP či národních společností postižené země pomoci v rámci svých finančních, materiálních a personálních zdrojů obětem válek, přírodních a jiných katastrof, ať se odehrávají kdekoli na Zemi. V tom se právě projevuje **kolektivní odpovědnost** všech národních společností za osud potřebných... Tuto pomoc koordinují **Mezinárodní výbor ČK** (směřuje-li do země zasažené válkou

či vnitrostátními nepokoji) nebo **Mezinárodní federace ČK&ČP** (jde-li o země ostatní). Uvážíme-li, že obě mezinárodní

složky ČK&ČP navíc udržují celosvětovou síť svých stálých delegací, představuje to spolu se sítí národních společností zcela ojedinělou humanitární sílu – trvalý **humanitární potenciál**, který dosud **nepřekonal žádná jakkoli velká potřeba** ať v podobě světové války či nesmírně rozsáhlé přírodní katastrofy. Právě tento potenciál, vyjádřený počtem více než 90 milionů členů, zaměstnanců a dobrovolníků je podkladem **jedinečnosti naší organizace**. Její univerzální povaha tak nevyžaduje zbytečné přesuny tisíců „rukou“ ani desetitisíců tun materiálu z jednoho konce světa na druhý, ale naopak umožňuje mobilizovat tyto potřebné počty rukou i pecnů chleba v relativně nevelkém teritoriu, což šetří nejen peníze použitelné tak přímo k pomoci, ale především zkracuje čas nutný jak pro zjištění rozsahu potřeby, tak pro zahájení zásahu samotného...

Solidarita se však neprojevuje jen v případě válek a katastrof. Znamená také pomoc při rozvoji národních společností a jejich programů – povinnost těch větších a rozvinutějších těm menším a disponujícím menšími finančními či materiál-

ními zdroji a tím posílení humanitárního potenciálu Hnutí ČK&ČP jako celku... Právem se tak hovoří o „rodině Červeného kříže a Červeného pŕlměsíce“.

Rovnost národních společností v právech je provázána s již zmíněnou zásadou solidarity a kolektivní odpovědnosti, která je odrazem rovnosti v povinnostech. Rovnost v právech národních společností zakomponoval Mezinárodní výbor ČK do svého Statutu již v r.1921 (do Statutu Hnutí ČK&ČP pronikla až r.1952). Byť nám tato zásada připadá zcela samozřejmá, je jistě zajímavé, že Liga společností ČK (dnešní Mezinárodní federace) byla při svém založení v r. 1919 otevřena jen národním společenstvem spojenců vítězů z dob I. světové války a nikoli tedy ze států bojujících na straně bývalých centrálních mocností... (stejně tak tomu ostatně bylo ve Společnosti národů, z níž si Liga vzala tento, dnešními měřítky zcela nepřijatelný, příklad.)

Praktickým projevem rovnosti národních společností, dnes explicitně zakotvené v *Základních principech*, je jejich **rovnost při hlasování** v nejvyšším orgánu ČK&ČP – *Mezinárodních konferencích ČK&ČP*, jak stanoví čl. 9 Statutu Mezinárodního hnutí

ČK&ČP, neboť dle tohoto ustanovení má každá národní společnost, stejně jako každá země – smluvní strana Ženevských úmluv, mezinárodní výbor ČK a Mezinárodní federace ČK&ČP, toliko jeden hlas, a to bez ohledu na počet svých členů, finanční sílu, rozsah poskytované pomoci etc. Totéž platí i na jednání *Rady delegátů ČK&ČP* (čl.13 Statutu) a samozřejmě i na Valném shromáždění *Mezinárodní federace ČK&ČP* (čl. 20 její Ústavy, ovšem v případě neplatnosti čl. příspěvků může být národní společnost hlasovacího práva zbavena).

Národní společnosti představují pestrý obraz – liší se v řadě znaků, liší se svým potenciálem, velikostí či akceschopností. Liší se tak, jak se liší jednotliví lidé na Zemi. Za všech okolností je však **spojuje snaha pomáhat potřebným** a tomu podřítit své osobní zájmy. Spojuje je respektování, šíření a prosazování **Základních principů**, jimž jsme věnovali náš seriál.

O našich principech však nestačí pouze hovořit či psát. Důležité je jimi žít a být tak pro naše okolí čitelnou, a tedy důvěryhodnou, organizací. Mějme to stále na paměti.

RNDr. Marek Jukl, Ph.D.,
prezident ČČK ■